

## اضطراب در قلمرو شخصیت: نقش نگرش‌ها Anxiety in the realm of personality: The role of attitudes

### Hossein Mohagheghi

Associate Professor, Department of Psychology, Faculty of Economics and Social Sciences, Bu-Ali Sina University, Hamedan, Iran.

### Mehran Farhadi

Assistant Professor, Department of Psychology, Faculty of Economics and Social Sciences, Bu-Ali Sina University, Hamedan, Iran.

### Abolghasem Yaghoobi

Professor, Department of Psychology, Faculty of Economics and Social Sciences, Bu-Ali Sina University, Hamedan, Iran.

### Azadeh Mahdavi \*

PhD of educational psychology, Faculty of Economics and Social Sciences, Bu-Ali Sina University, Hamedan, Iran.

[azadeh.mahdavi@ymail.com](mailto:azadeh.mahdavi@ymail.com)

### حسین محقق

دانشیار گروه روانشناسی، دانشکده اقتصاد و علوم اجتماعی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران.

### مهران فرهادی

استادیار گروه روانشناسی، دانشکده اقتصاد و علوم اجتماعی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران.

### ابوالقاسم یعقوبی

استاد، گروه روانشناسی، دانشکده اقتصاد و علوم اجتماعی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران.

### آزاده مهدوی (نویسنده مسئول)

دکتری روانشناسی تربیتی، دانشکده اقتصاد و علوم اجتماعی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران.

### Abstract

Although the topic of personality and personality traits has been studied in many types of research, it has been neglected in the study of some variables. The fact that how these attributes are in a relationship with anxiety with the mediation of dysfunctional attitudes is one of these issues addressed in this study. For this purpose, 240 students from Bu-Ali Sina University in Hamedan were selected as the sample, and Beck Anxiety Inventory (1990), Beck and Wiseman Dysfunctional Attitudes Questionnaire (1987), and McCree and Casta Neo Personality Questionnaire (1985) were filled in. Six of the Individuals filled out the questionnaires in a misunderstood manner, so a final sample of 234 people was selected. The results of the structural equation modeling showed that in general, the model has a good fit of goodness. The relationship between anxiety and neuroticism with presence and without the presence of the mediator variable was positive and significant and also the relationship between anxiety with extroversion with presence and without the presence of the mediator variable is significant and reversible. Also, the findings indicated that at 0/01 significance level, only a neuroticism variable was significantly associated with anxiety with mediating dysfunctional attitudes and this relationship was not found for extraversion. Thus, it can be concluded that dysfunctional attitudes can act as a mediator between neuroticism and anxiety.

**Keywords:** Anxiety, Extraversion, Neuroticism, Dysfunctional attitude, Personality traits.

### چکیده

مبحث شخصیت و ویژگی‌های شخصیتی در عین اینکه بسیار در پژوهش‌ها به آن پرداخته شده است از لحاظ بررسی برخی متغیرها در ارتباط با آنها مورد غفلت قرار گرفته است. اینکه این ویژگی‌ها با واسطه‌گری نگرش‌های ناکارآمد چگونه با اضطراب مرتبط هستند موضوعی است که در این پژوهش به آن پرداخته شده است. به این منظور تعداد ۲۴۰ نفر از دانشجویان دانشگاه بوعلی سینا همدان به عنوان نمونه انتخاب گردید و پرسشنامه‌های اضطراب بک (۱۹۹۰)، پرسشنامه نگرش‌های ناکارآمد بک و وایسمن (۱۹۷۸) و پرسشنامه شخصیتی نشو مک کری و کاستا (۱۹۸۵) به آنها داده و پر شد که تعداد ۶ نفر از افراد پرسشنامه‌ها را به صورت مخدوش پر کرده بودند لذا نمونه نهایی تعداد ۲۳۴ نفر انتخاب گردید. نتایج مدل معادلات ساختاری نشان داد که به طور کلی مدل پژوهش دارای برازش نیکویی مطلوبی است. روابط بین اضطراب با روان‌رنجورخویی با حضور و بدون حضور متغیر میانجی گر نگرش‌های ناکارآمد معنی‌دار و مثبت می‌باشد و همچنین روابط بین اضطراب با برون‌گرایی با حضور و بدون حضور متغیر میانجی گر نگرش‌های ناکارآمد معنی‌دار و معکوس می‌باشد. همچنین یافته‌ها حاکی از آن بودند که در سطح معناداری ۰/۰۱ تنها متغیر روان‌رنجورخویی به واسطه نگرش‌های ناکارآمد با اضطراب رابطه معنی‌داری دارد و این رابطه برای برون‌گرایی برقرار نیست. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که نگرش‌های ناکارآمد می‌توانند به عنوان یک میانجی بین روان‌رنجورخویی و اضطراب عمل کنند.

**واژه‌های کلیدی:** اضطراب، برون‌گرایی، روان‌رنجورخویی، نگرش ناکارآمد، ویژگی‌های شخصیتی.

## مقدمه

ویژگیهای شخصیتی و ارزشهای شخصی از ویژگیهای مهم روانشناختی است که به عنوان پیش‌بینی‌کننده مهم بسیاری از نتایج عمل می‌کند (پارکس لدوک، فلدمن و باردی<sup>۱</sup>، ۲۰۱۴). نظریه پردازان شخصیت با یک تعریف واحد از شخصیت موافق نیستند؛ با این حال تعریفی که مورد قبول اکثر نظریه‌پردازان است این تعریف از شخصیت است: شخصیت عبارت است از الگوی نسبتاً پایدار صفات، گرایش‌ها یا ویژگی‌هایی که تا اندازه‌ای به رفتار افراد دوام می‌بخشد. به‌طور اختصاصی‌تر، شخصیت، از صفات یا گرایش‌هایی تشکیل می‌شود که به تفاوت‌های فردی در رفتار، ثبات رفتار در طول زمان و تداوم رفتار در موقعیت‌های گوناگون می‌انجامد (فیست و فیست<sup>۲</sup>، ۲۰۰۲؛ ترجمه سید محمدی، ۱۳۹۹). اگرچه در مورد ساختار بنیادی صفات شخصیتی اختلاف نظرانی وجود دارد، اما اکنون اکثر محققان شخصیت مدل پنج‌عاملی را پذیرفته‌اند (হারدی<sup>۳</sup>، ۲۰۰۷). پنج عامل اصلی بزرگ عبارتند از: روان‌رنجورخویی<sup>۴</sup>، برون‌گرایی<sup>۵</sup>، باز بودن به تجربه<sup>۶</sup>، توافق‌پذیری<sup>۷</sup> و وظیفه‌شناسی<sup>۸</sup> (تیلور<sup>۹</sup>، ۲۰۱۲). روان‌رنجورخویی یعنی تمایل به تجربه هیجانانگیز منفی مثل اضطراب و افسردگی؛ برون‌گرایی تمایل به معاشرت، خونگرمی، جرأت‌مندی، جستجوی محرک، فعال و شاد بودن است؛ باز بودن به تجربه تمایل به تخیل، خلاقیت، حساسیت هیجانی و هنری و غیرمعارف بودن است؛ موافقت بعد روابط است که با نوع‌دوستی، اعتماد، تواضع و همکاری مشخص می‌شود و افرادی که وظیفه‌شناس تلقی می‌شوند را با عناوینی چون مؤدب، مهربان، یاری‌رسان، بخشنده، مسئولیت‌پذیر، دارای نظم و سخت‌کوش معرفی می‌شوند (مک‌گری و تراسیانو<sup>۱۰</sup>، ۲۰۰۵؛ رامرز-کوری، گردون، آلفارو-پرز و پینن-آراونا<sup>۱۱</sup>، ۲۰۱۹). پژوهش‌ها نشان می‌دهد که برخی ویژگی‌های شخصیتی با افکار منفی و اضطراب همراه است (بیرامی و اقبالی، ۱۳۹۱؛ احمدیان، ۱۳۹۳). اضطراب را در واقع همه‌ی انسان‌ها تجربه می‌کنند. اضطراب یک احساس منتشر، بسیار ناخوشایند و اغلب مبهم دلوآپسی است که با علائم دستگاه اتونوم همراه می‌گردد (سادوک و سادوک، ۲۰۰۷؛ ترجمه پورافکاری، ۱۳۹۲). اضطراب یکی از موارد مهم و معمولی است که در افراد از همه فرهنگها و برخی از انواع حیوانات مشاهده می‌شود. برخی از واقعی‌ترین مشکلات برجسته پزشکی و بهداشت عمومی مانند اضطراب یا اختلالات افسردگی بر اساس آسیب‌شناسی احساسات است (داماسیو و کاروالو<sup>۱۲</sup>، ۲۰۱۳؛ نقل از ویدمن<sup>۱۳</sup>، ۲۰۱۵). امروزه اکثر پژوهشگران طبق نظریه لازاروس و فولکمن (۱۹۸۴) که معتقدند فشار روانی چیزی بیشتر از یک پاسخ عمومی محرک است، عمل می‌کنند. براساس این دیدگاه شناختی یک واقعه به خودی خود و بیرون از ذهن معنای خاصی ندارد، بلکه این ذهن شخص و ارزیابی وی از این موقعیت است که به آن معنا می‌بخشد. استرس‌زا بودن هر موقعیت معین بستگی به این دارد که چگونه آن را ارزیابی کنیم و چه واکنش‌هایی نسبت به آن موقعیت داشته باشیم (نقل از پرهیزکار خاجانی، دیگان، پسندیده، علی‌پور و فرهادی، ۱۳۹۵).

بنابراین دیدگاه‌ها و نگرش‌های فرد در به وجود آمدن این اضطراب نقش اساسی دارد. برخی از این افکار و نگرش‌ها که تحت عنوان نگرش‌های ناکارآمد قلمداد می‌شوند، نگرش‌هایی هستند که افراد را مستعد افسردگی یا به طور کلی آشفتگی‌ها روانشناختی می‌نمایند (طهرانی‌زاده، ۱۳۸۳). مطابق مدل شناختی بک<sup>۱۴</sup> (۱۹۸۷) نگرش‌های ناکارآمد، باورهای کلی هستند که افراد در اثر تجربه نسبت به خود و جهان کسب می‌کنند. عقیده بر این است که این باورها و اعتقادات فرد را آماده می‌سازد تا موقعیت‌های خاصی را بیش از حد منفی و ناکارآمد تعبیر کند. این نوع نگرش‌ها معیارهای انعطاف‌ناپذیر و کمال‌گرایانه‌ای هستند که فرد از آن‌ها برای قضاوت در مورد خود و دیگران

<sup>1</sup> Parks-Leduc, Feldman & Bardi

<sup>2</sup> Feist & Feist

<sup>3</sup> Hardie

<sup>4</sup> Neuroticism

<sup>5</sup> Extraversion

<sup>6</sup> Openness

<sup>7</sup> Agreeableness

<sup>8</sup> Conscientiousness

<sup>9</sup> Tilwer

<sup>10</sup> McCrae & Terracciano

<sup>11</sup> Ramírez-Correa, Grandón, Alfaro-Pérez & Painén-Aravena

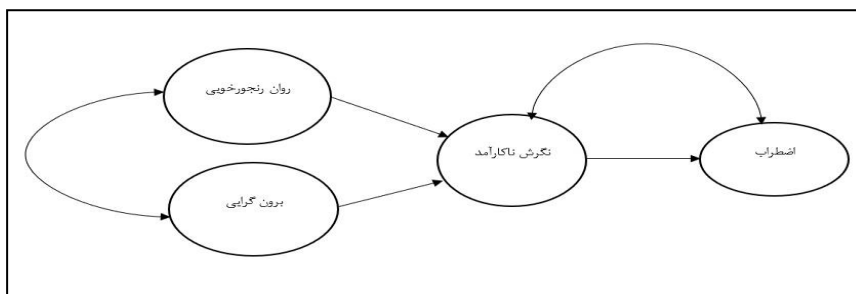
<sup>12</sup> Damasio & Carvalho

<sup>13</sup> Wiedemann

<sup>14</sup> Beck

استفاده می‌کند و به عبارتی این نگرش‌ها به‌عنوان ساختارهای شناختی نسبتاً پایدار و مبنای گزینش ایجاد تمایز و کدگذاری محرک‌های محیطی توسط افراد می‌باشند و از آنجا که انعطاف‌ناپذیر و افراطی هستند و نسبت به تغییر مقاوم هستند، ناکارآمد تلقی می‌شوند (کنگ، ساه، تانگ و اسموکی<sup>۱</sup>، ۲۰۱۶؛ نقل از حاج ایریلو، خوشنویس و قدرتی، ۱۳۹۸).

در مطالعه‌ای که موسی رضایی و همکاران (۱۳۹۳) درخصوص رابطه‌ی بین نگرش‌های ناکارآمد و استرس، اضطراب و افسردگی انجام دادند دریافتند که هرچه نمره‌ی فرد در نگرش ناکارآمد بالاتر باشد میزان اضطراب، استرس و افسردگی فرد نیز افزایش خواهد یافت. همچنین در پژوهشی که توسط بقال زاده آرابی (۱۳۹۵) با موضوع رابطه‌ی بین نگرش‌های ناکارآمد و مهارت‌های ارتباطی با اضطراب اجتماعی انجام داده است مشخص گردید که بین نگرش‌های ناکارآمد و اضطراب اجتماعی رابطه معنی‌دار وجود دارد. پژوهش دیگری نیز به بررسی رابطه‌ی بین ویژگی‌های شخصیتی و اضطراب امتحان پرداخته است که نتایج آن نشان می‌دهد اضطراب امتحان با روان‌رنجورخویی رابطه معناداری دارد اما با درون‌گرایی/برون‌گرایی رابطه معناداری ندارد و از بین ویژگی‌های شخصیتی مورد مطالعه، روان‌رنجورخویی توانست متغیر پیش‌بین اضطراب امتحان باشد (خسروی و بیگدلی، ۱۳۸۷). در پایان‌نامه‌ای که بن‌راضی غابشی (۱۳۸۷) با عنوان مقایسه‌ی ویژگی‌های شخصیتی و نگرش‌های ناکارآمد اقدام‌کنندگان خودکشی، افراد افسرده و افراد بهنجار انجام داد نشان داد که نگرش‌های ناکارآمد با خرده‌مقیاس روان‌رنجورخویی همبستگی مثبت و معنادار دارد و با ویژگی‌های وظیفه‌مداری، گشودگی به تجربه و برون‌گرایی همبستگی منفی دارد. پژوهش اسماعیلی (۱۳۸۷) نیز نشان داد که روان‌رنجورخویی به‌عنوان بعدی از ویژگی‌های شخصیتی می‌تواند به‌طور مستقیم بر نگرش‌های ناکارآمد اثر داشته باشد. در پژوهش‌های خارج از کشور نیز می‌توان به پژوهشی که توسط براون<sup>۲</sup> و بک (۲۰۰۲) انجام گرفته است و در آن به بررسی مبانی نظری رابطه‌ی بین نگرش‌های ناکارآمد، کمال‌گرایی و مدل‌های مستعد افسردگی پرداخته است، اشاره کرد. همانطور که مشخص است تعداد پژوهش‌های انجام شده در خصوص موضوع مورد مطالعه این پژوهش انگشت‌شمار و اندک است و آن دسته از پژوهش‌ها که به نوعی به این موضوع پرداخته‌اند فقط در مقام تبیین یافته‌های خود اشاراتی غیرمستقیم به متغیرهایی مانند نگرش‌های ناکارآمد و اضطراب داشته‌اند؛ بنابراین پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش میانجی‌گری نگرش‌های ناکارآمد در رابطه با ویژگی‌های شخصیتی و اضطراب انجام شده است. مدل فرضی پژوهشگر که روابط مستقیم و غیرمستقیم زیر متغیرهای ویژگی‌های شخصیتی مانند روان‌رنجورخویی و برون‌گرایی را با واسطه‌گری نگرش‌های ناکارآمد در رابطه با اضطراب نشان می‌دهد به شرح زیر است:



شکل ۱- مدل فرضی پژوهشگر درخصوص روابط متغیرها

## روش

جامعه پژوهش حاضر شامل کلیه دانشجویانی است که در دانشگاه بوعلی سینا همدان در سال تحصیلی ۹۵-۹۶ مشغول به تحصیل بوده‌اند که از بین آنها تعداد ۲۴۰ نفر به صورت تصادفی انتخاب شد که ۶ نفر از افراد پرسشنامه را به‌طور کامل پر نکرده بودند که در نهایت ۲۳۴ نفر به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. تحصیلات افراد براساس طبقه‌بندی از دیپلم تا دکتری (تعداد ۳۳ نفر دارای تحصیلات دیپلم، تعداد ۳۳ نفر تحصیلات کاردانی، تعداد ۱۰۶ نفر تحصیلات کارشناسی، تعداد ۵۰ نفر تحصیلات کارشناسی ارشد و تعداد ۱۲ نفر تحصیلات دکتری) بود و از نظر وضعیت تأهل ۱۶۲ نفر متأهل و تعداد ۷۲ نفر مجرد بودند. پرسشنامه‌های اضطراب بک، پرسشنامه نگرش

<sup>1</sup> Keng, Seah, Tong & Smoski

<sup>2</sup> Brown

## Anxiety in the realm of personality: The role of attitudes

ناکارآمد و پرسشنامه پنج عامل شخصیت توسط این افراد پر شد و نتایج مورد تحلیل قرار گرفت. روش بررسی در این پژوهش روش غیرآزمایشی و در مجموع نوعی از روش‌های همبستگی است.

## ابزار سنجش

**پرسشنامه اضطراب بک<sup>۱</sup> (BAI):** این پرسشنامه را بک در سال ۱۹۹۰ تدوین کرد که دارای ۲۱ ماده بوده که شدت اضطراب را در یک مقیاس ۰ تا ۶۳ با روایی درونی بالا و اعتبار بالا اندازه‌گیری می‌کند (لانگ<sup>۲</sup> و همکاران، ۱۹۹۶؛ به نقل از خضری مقدم، قربانی، بهرامی احسان و رستمی ۱۳۹۱). تأکید این پرسشنامه بر جنبه‌های فیزیولوژیکی اضطراب می‌باشد. سه ماده آن موضوعات خلق مضطرب، سه ماده ترس‌های ویژه و چهار ماده علائم خودکار بیش‌فعالی و تنش حرکتی مربوط به اضطراب منتشر را ارزیابی می‌کنند (غرابی، ۱۳۷۹). نمرات ۰ تا ۷ نشان‌دهنده اضطراب حداقل، ۸ تا ۱۵ نشان‌دهنده اضطراب خفیف، ۱۶ تا ۲۵ نمایانگر اضطراب متوسط و نمره ۲۶ تا ۶۳ نمایانگر اضطراب شدید است (لشکری پور، مقتدری، سجادی و فقیهی نیا، ۱۳۸۷). مطالعات انجام شده اعتبار و روایی مناسبی برای این پرسشنامه آشکار ساخته‌اند. اعتبار بازآزمایی بعد از یک هفته ۰/۷۵ بوده است. همبستگی کل ماده‌ها از ۰/۳۰ تا ۰/۷۶ متغیر می‌باشد (بخشانی، ۱۳۷۸). همچنین بخشانی (۱۳۷۸) اعتبار این پرسشنامه را از طریق بازآزمایی در شهر زاهدان ۰/۷۰ به دست آورده است. غرابی (۱۳۷۹) نیز از طریق بازآزمایی به فاصله دو هفته ضریب اعتبار پرسشنامه فوق را ۰/۸۰ گزارش کرده است. در این پژوهش اعتبار از طریق بازآزمایی به فاصله دو ماه ۰/۹۰ و همسانی درونی آلفای کرانباخ ۰/۸۷ به دست آمد.

**مقیاس نگرش‌های ناکارآمد<sup>۳</sup> (DAS):** مقیاس نگرش‌های ناکارآمد، توسط بک و وایسمن<sup>۴</sup> در سال ۱۹۷۸ تنظیم گردیده است و روشی برای استنتاج و پیدا کردن فرضیه‌های خاموش است. این مقیاس شامل دو فرم موازی است و هر فرم آن دارای ۴۰ عبارت است که پاسخ‌دهنده باید باور خود را در مورد آن بر مقیاسی که شامل موافقت کامل تا مخالفت کامل است در پاسخنامه تست مشخص نماید. روش نمره‌گذاری DAS به این شکل است که هر پاسخ آن نمره‌ای از (۱) کاملاً مخالف تا (۷) کاملاً موافق می‌گیرد. البته در مورد ماده‌های ۲، ۶، ۱۲، ۱۷، ۲۴، ۲۹، ۳۰، ۳۵، ۳۷ و ۴۰ نمره‌گذاری ماده‌ها برعکس سایر موارد می‌باشد. بنابراین نمره آزمودنی از حداقل ۴۰ تا حداکثر ۲۸۰ خواهد بود. مطابق تحقیقات مختلف، میانگین نمرات به دست آمده برای افراد سالم از ۱۱۹ تا ۱۲۸ گزارش شده است و نمرات بالاتر نشانگر آسیب‌پذیری است. مجموع نمرات این آزمون، معرف ناکارآمدی نگرش فرد می‌باشد. بررسی‌های متعدد نشان داده است که DAS از اعتبار پیش‌آزمون پس‌آزمون، ثبات درونی و روایی همزمان بسیار عالی برخوردار می‌باشد. وایسمن و بک سطح اعتبار معدل ۰/۸۹ و بالاتر را برای فرم A و B آزمون گزارش می‌دهند و همبستگی بین دو فرم آزمون بیشتر از ۰/۸۱ گزارش گردیده است. DAS با آلفایی از ۰/۸۴ تا ۰/۹۲ ثبات درونی کافی را نشان داده است (به نقل از طهرانی زاده، ۱۳۸۳). روایی ملاکی همزمان این مقیاس (فرم ۲۶ سوالی) در جمعیت ایرانی برای خرده مقیاس‌های موفقیت-کامل‌طلبی، نیاز به تأیید دیگران، نیاز به راضی کردن دیگران و آسیب‌پذیری-ارزشیابی عملکرد به ترتیب برابر با ۰/۴۵، ۰/۵۳، ۰/۴۸ و ۰/۵۷ می‌باشد. آلفای کرانباخ کل مقیاس نیز ۰/۹۲ بدست آمده است (ابراهیمی و موسوی، ۱۳۹۲).

**پرسشنامه شخصیتی نئو<sup>۵</sup> (NEO):** در پژوهش حاضر برای سنجش ویژگی‌های شخصیتی افراد از فرم کوتاه آزمون نئو که دارای ۶۰ سؤال است استفاده شده است. این آزمون را اولین بار مک کری و کاستا در سال ۱۹۸۵ تدوین نمودند. این آزمون پنج مورد از ویژگی‌های شخصیتی افراد را مورد سنجش قرار می‌دهد که عبارتند از: روان‌رنجورخویی، برون‌گرایی، تجربه‌گرایی، توافق‌پذیری و وظیفه‌شناسی. روایی این پرسشنامه در ایران به روش همبستگی مقیاس‌های آن با پرسشنامه‌ی تجدید نظر شده‌ی آیزنک- فرم کوتاه در عامل روان‌رنجورخویی ۰/۷۲ و در عامل برون‌گرایی ۰/۷۰ و همبستگی مقیاس‌های توافق‌پذیری و وظیفه‌شناسی با مقیاس روان‌رنجورخویی ۰/۳۲ و همبستگی انعطاف‌پذیری با عامل برون‌گرایی ۰/۲۲ گزارش شده است (مهرابیان و آرندان، ۲۰۱۳). ضریب پایایی با روش آلفا برای

<sup>1</sup> Beck Anxiety Inventory

<sup>2</sup> Lang

<sup>3</sup> Dysfunctional Attitude Scale

<sup>4</sup> Wiseman

<sup>5</sup> NEO Personality Inventory

<sup>6</sup> McCare & Costa

عوامل روان رنجورخویی، برون گرایی، تجربه گرایی، توافق پذیری و وظیفه شناسی به ترتیب ۰/۸۳، ۰/۷۵، ۰/۸۰، ۰/۷۹ و ۰/۷۹ ( $p < 0.05$ ) بوده است (صابر، موسوی و صالحی، ۱۳۹۱).

## یافته‌ها

جدول ۱ شاخص‌های توصیفی و نرمال بودن متغیرهای اصلی پژوهش

متغیر	زیرمقیاس	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	K-S	معنی داری
ویژگی‌های	روان رنجورخویی	۲۳۴	۳۴/۶۵	۸/۸۱۸	۰/۹۶۳	۰/۳۱۲
شخصیتی	برون گرایی	۲۳۴	۳۷/۵۷	۶/۴۷۰	۰/۹۱۳	۰/۳۷۵
	نگرش‌های ناکارآمد	۲۳۴	۹۳/۹۰	۲۸/۳۶۴	۰/۸۰۳	۰/۵۴۰
	اضطراب	۲۳۴	۳۳/۰۶	۹/۰۴۸	۱/۰۶۸	۰/۲۰۴

جدول ۱ میانگین و انحراف استاندارد متغیرهای روان رنجورخویی، برون گرایی، نگرش‌های ناکارآمد و اضطراب را نشان می‌دهد. مشاهده می‌شود که میانگین روان رنجورخویی و برون گرایی به ترتیب برابر ۳۴/۶۵ و ۳۷/۵۷ می‌باشد و میانگین و انحراف استاندارد نمره نگرش‌های ناکارآمد به ترتیب برابر ۹۳/۹۰ و ۲۸/۳۶۴ می‌باشد و میانگین و انحراف استاندارد بعد اضطراب به ترتیب برابر ۳۳/۰۶ و ۹/۰۴۸ می‌باشد. همچنین در این جدول نرمال بودن داده‌های پژوهش با استفاده از آزمون کولموگروف - اسمیرنوف بررسی شده است. مشاهده می‌شود که سطح معنی داری این آزمون برای هر متغیر بزرگتر از ۰/۰۵ بوده لذا نتیجه گرفته می‌شود که داده‌های هر متغیر با سطح معناداری ۰/۰۱ نرمال می‌باشند.

جدول ۲. ضریب همبستگی بین متغیرهای اصلی با و بدون حضور متغیر میانجی گر

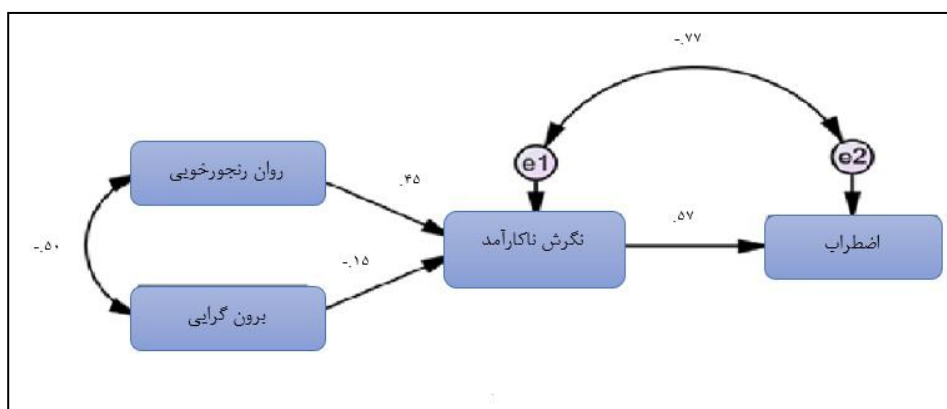
متغیر میانجی گر	متغیر وابسته	ضریب همبستگی	روان رنجورخویی	برون گرایی
بدون میانجی گر نگرش‌های	اضطراب	ضریب همبستگی	۰/۵۳۴**	-۰/۴۵۲**
ناکارآمد		معنی داری	۰/۰۰۱	۰/۰۰۱
با وجود میانجی گر نگرش‌های	اضطراب	ضریب همبستگی	۰/۵۱۲**	-۰/۴۱۶**
ناکارآمد		معنی داری	۰/۰۰۱	۰/۰۰۱

\*\* معنی داری در سطح ۰/۰۱

جدول ۲ ضریب همبستگی بین متغیرهای روان رنجورخویی و برون گرایی با اضطراب با و بدون حضور متغیر میانجی گر نگرش‌های ناکارآمد نشان می‌دهد. مشاهده می‌شود که ضریب همبستگی پیرسون بین اضطراب با روان رنجورخویی بدون حضور متغیر میانجی گر نگرش‌های ناکارآمد برابر ۰/۵۳۴ و با حضور آن برابر ۰/۵۱۲ بوده که در هر دو حالت در سطح  $P < 0.05$  معنی دار و مثبت می‌باشد و همچنین ضریب همبستگی پیرسون بین اضطراب با برون گرایی بدون حضور متغیر میانجی گر نگرش‌های ناکارآمد برابر ۰/۴۵۲ - و با حضور آن برابر ۰/۴۱۶ - بوده که در هر دو حالت در سطح  $P < 0.05$  معنی دار و معکوس می‌باشند. بنابراین متغیرهای روان رنجورخویی و برون گرایی بدون حضور و با حضور متغیر میانجی گر نگرش‌های ناکارآمد با متغیر اضطراب رابطه معنی داری در سطح اطمینان ۹۵ درصد دارد و متغیر نگرش‌های ناکارآمد میزان این رابطه را تعدیل می‌نماید. لذا فرض صفر رد و فرض پژوهش پذیرفته می‌شود. همچنین با توجه به اینکه مقادیر این روابط در محدوده ۰/۳۵ تا ۰/۶۵ قرار دارند لذا شدت آن‌ها در سطح متوسط می‌باشد.

## Anxiety in the realm of personality: The role of attitudes

جهت بررسی میزان همبستگی و تأثیر متغیرهای مستقل بر متغیرهای ملاک به روش مدل مفهومی از روش معادلات ساختاری استفاده شد.



شکل ۲. مدل ساختاری اصلاح شده با برآورد ضرایب استاندارد

شکل ۲ مدل ساختاری برازش شده بر اساس مدل مفهومی پژوهش را با برآورد ضرایب استاندارد نشان می‌دهد. همچنین جدول ۳ مقادیر بدست آمده شاخص‌های برازش مدل را نشان می‌دهد که مشاهده می‌شود اکثر شاخص‌ها در حد مطلوب و قابل قبول قرار دارند و نتیجه می‌شود که مدل ساختاری متغیرهای پژوهش جهت تحلیل و برآورد فرضیات مطلوب و مناسب می‌باشد.

جدول ۳. شاخص‌های برازش مدل ساختاری پژوهش

شاخص	TLI	IFI	NFI	CFI	GFI	AGFI	RMR	CMIN/df	RMSEA
مقدار قابل قبول	> ۰/۹۰	> ۰/۹۰	> ۰/۹۰	> ۰/۹۰	> ۰/۹۰	> ۰/۹۰	-	< ۳	< ۰/۰۸
مقدار بدست آمده	۰/۹۶	۰/۹۹	۰/۹۸	۰/۹۹	۰/۹۹	۰/۹۱	۴/۱۱۳	۱/۳۹۱	۰/۰۷
وضعیت	عدم رد	عدم رد	عدم رد	عدم رد	عدم رد	عدم رد	-	عدم رد	عدم رد

شکل ۲ مدل ساختاری پژوهش با برآورد ضرایب استاندارد و میزان همبستگی اشتراکی یا چندگانه بین متغیرهای ملاک و مستقل را نشان می‌دهد. با توجه به جدول ۳ کلیه شاخص‌های مورد بررسی به منظور ارزیابی برازش مدل ساختاری پژوهش مورد پذیرش قرار گرفته‌اند. همانطور که در جدول ۳ مشاهده می‌شود مقدار شاخص IFI برابر ۰/۹۹ بوده و بیشتر از حد معین ۰/۹۰ می‌باشد که مقایسه مدل حاضر با مدل استقلال را نشان می‌دهد که در سطح مطلوبی قرار دارد. مقدار شاخص بنتلر و بونت یا NFI برابر ۰/۹۸ بدست آمده است که بالاتر از حد معین ۰/۹۰ می‌باشد و نشان از معناداری و نیکویی برازش مناسب در تحلیل ساختار کوواریانس دارد. همچنین مقدار شاخص CFI برابر ۰/۹۹ محاسبه شده و این شاخص نیز بیشتر از حد معین ۰/۹۰ می‌باشد، بدین معنی که همبستگی بالایی بین متغیرهای مدل ساختاری پژوهش وجود دارد. همچنین برای شاخص نیکویی برازش GFI مقدار ۰/۹۹ بدست آمده است که بیشتر از حد معین ۰/۹۰ می‌باشند و مناسب بودن مدل را تأیید می‌کنند. مقدار بدست آمده برای شاخص RMR برابر ۴/۱۱۳ بوده که مقدار کمی دارد و این بیان می‌کند ریشه دوم میانگین مربعات باقیمانده در مدل برازش شده در حد مطلوب می‌باشد. در نهایت ریشه ی میانگین مجذورات تقریب یا همان RMSEA برابر با مقدار ۰/۰۷ محاسبه شده است که کمتر از معیار ۰/۰۸ می‌باشد و بنابراین می‌توان بیان

نمود که برازش مدل تحلیل ساختاری پژوهش حاضر به طور کلی در سطح مناسبی ارزیابی می‌شود. پس از برازش و تأیید مدل ساختاری بین متغیرهای پژوهش می‌توان مقدار همبستگی پیرسون و ضرایب رگرسیونی بین آنها را نیز بدست آورد و فرضیات پژوهش را بررسی نمود.

جدول ۴. اثرات مستقیم و غیرمستقیم استاندارد متغیرهای مستقل بر متغیرهای ملاک در مدل ساختاری

معنی‌داری	اثر غیرمستقیم استاندارد	اثر مستقیم استاندارد	متغیر وابسته	متغیر مستقل
<۰/۰۵	-	۰/۴۵	نگرش‌های ناکارآمد	روان رنجورخویی
<۰/۰۵	-	-۰/۱۵	نگرش‌های ناکارآمد	برون‌گرایی
<۰/۰۵	-	۰/۵۷	اضطراب	نگرش‌های ناکارآمد
<۰/۰۵	۰/۲۷	-	اضطراب	روان رنجورخویی
>۰/۰۵	-۰/۰۹	-	اضطراب	برونگرایی

جدول ۴ مقادیر اثرات مستقیم و غیرمستقیم استاندارد شده در متغیرهای مدل ساختاری اصلاح شده پژوهش را نشان می‌دهد. بر اساس این جدول می‌توان مشاهده کرد که اثر مستقیم روان رنجورخویی و برون‌گرایی بر نگرش‌های ناکارآمد به ترتیب برابر ۰/۴۵ و -۰/۱۵ بوده که در سطح  $P < 0/05$  معنی‌دار می‌باشند و همچنین اثر مستقیم نگرش‌های ناکارآمد بر اضطراب برابر ۰/۵۷ بوده که در سطح  $P < 0/05$  معنی‌دار می‌باشد. همچنین اثر غیرمستقیم روان رنجورخویی با میانجی‌گری نگرش‌های ناکارآمد بر اضطراب برابر ۰/۲۷ بوده که در سطح  $P < 0/05$  معنی‌دار می‌باشد و اثر غیرمستقیم برون‌گرایی با میانجی‌گری نگرش‌های ناکارآمد بر اضطراب برابر -۰/۰۹ بوده که در سطح  $P < 0/05$  معنی‌دار نمی‌باشد. بنابراین نتیجه می‌شود در سطح اطمینان ۹۵ درصد تنها متغیر روان رنجورخویی به واسطه نگرش‌های ناکارآمد با اضطراب رابطه معنی‌داری دارد.

## بحث و نتیجه‌گیری

مطالعه‌ی حاضر در دو قسمت انجام شد. در بخش اول ما به بررسی اعتبار مدل‌های اندازه‌گیری پرداختیم که نتایج نشان داد که مدل حاضر از اعتبار کافی برخوردار هست؛ بخش بعدی برازش مدل را مورد بررسی قرار داده است که نتایج نشان‌دهنده‌ی این است که مدل از برازش مطلوبی برخوردار است. این مطالعه با مطالعات دیگری از جمله پژوهش اسماعیلی (۱۳۸۷)، موسی رضایی و همکاران (۱۳۹۳) و بن راضی غابشی (۱۳۸۷) همخوانی دارد. شاخص‌های نیکویی برازش مدل نشان داد که به طور کلی مدل با داده‌ها برازش دارد. در واقع فرضیه‌های پژوهشگر که در قالب مدل نظری ارائه شد، در مجموع با داده‌های به دست آمده از نمونه مطابقت داشت و می‌توان گفت که مدل تأیید شد. تحلیل روابط ساختاری نشان داد که روان رنجورخویی به عنوان بعدی از ویژگی‌های شخصیتی می‌تواند به طور مستقیم بر نگرش‌های ناکارآمد اثر داشته باشد که با پژوهش اسماعیلی (۱۳۸۷) مطابقت دارد. یکی از دلایل این ارتباط می‌تواند عنصر مشترک تحریف‌های شناختی و تفسیر اطلاعات به سبک منفی در نگرش‌های ناکارآمد و ویژگی‌های روان رنجورخویی باشد. کسانی که دارای ویژگی روان رنجورخویی هستند مستعد تجربه‌ی هیجانات منفی مانند افسردگی و اضطراب هستند و این خود یکی از پیش‌زمینه‌های استفاده از افکار ناکارآمد است. از سوی دیگر اثر غیرمستقیم این متغیر با میانجی‌گری نگرش‌های ناکارآمد بر اضطراب را هم می‌تواند توجیه کند. این یافته با پژوهش موسی رضایی و همکاران (۱۳۹۳) همخوانی دارد که در آن ویژگی شخصیتی روان رنجورخویی پیش‌بین مناسبی برای اضطراب امتحان بوده است. متغیر دیگری که در این پژوهش مورد بررسی قرار گرفته برون‌گرایی است که به عنوان بعدی از ویژگی‌های شخصیتی به طور مستقیم بر نگرش‌های ناکارآمد اثر معنی‌دار و معکوس دارد. یعنی هرچقدر فرد ابراز هیجان بیشتری داشته باشد میزان تحریف‌های شناختی در آنها کاهش پیدا می‌کند که با پژوهش بن راضی غابشی (۱۳۸۷) مطابقت دارد که در آن خرده مقیاس‌های نگرش‌های ناکارآمد با ویژگی برون‌گرایی دارای همبستگی منفی بوده است. کسانی که از ویژگی‌های برون‌گرایی بیشتری برخوردار هستند کمتر دچار افسردگی می‌شوند و پژوهش‌ها نشان داده است که بین افسردگی و برون‌گرایی رابطه‌ی منفی و معناداری وجود دارد (چیوکوتا

## Anxiety in the realm of personality: The role of attitudes

و استیل و پترسون و همکاران (۲۰۰۵)؛ نقل از موسی زاده و حاجی علیزاده، (۱۳۹۶). بنابراین استفاده از تحریف‌های شناختی و افکار آسیب‌زای کمتری دارند. یکی از توجه‌ها می‌تواند این باشد که افراد برون‌گرا افکار، دلوپسی‌ها و ناراحتی‌های خود را با دیگران بیشتر در میان می‌گذارند و بازخوردهای بیشتری درخصوص افکار خود می‌گیرند و میزان اضطرابی که تجربه می‌کنند به واسطه این بازخوردها و استفاده کمتر از خطاهای شناختی، نسبت به افراد دیگر کمتر است. از جمله محدودیت‌های این پژوهش این بود که پژوهش حاضر بر روی دانشجویان دانشگاه بوعلی انجام شده است و قابل تعمیم دهی به جوامع دیگر نیست. پیشنهاد می‌شود که پژوهش‌های بعدی در گستره جغرافیایی وسیع‌تر و جامعه‌ای غیر از دانشجویان مورد مطالعه قرار گیرد و خرده‌مقیاس‌های نگرش‌های ناکارآمد در این مدل به طور جداگانه بررسی شوند؛ همچنین از نتیجه پژوهش حاضر می‌توان در کارگاه‌های روانشناختی که برای دانشجویان گذاشته می‌شود استفاده کرد.

## منابع

- ابراهیمی، ا. و موسوی، غ. (۱۳۹۲). ویژگی‌های روان‌سنجی مقیاس نگرش‌های ناکارآمد (DAS-26) در بیماران مبتلا به اختلالات خلقی. *مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی ایلام*، ۲۱ (۵)، ۲۰-۲۸.
- احمدیان، ن. (۱۳۹۳). رابطه ویژگی‌های شخصیتی و منبع کنترل با اضطراب امتحان در دانش‌آموزان دبیرستانی شهر بیرجند. *مجله مطالعات روانشناسی تربیتی*، ۱۰ (۱۸)، ۱-۲۰.
- اسماعیلی، م. (۱۳۸۷). مقایسه ویژگی‌های شخصیتی، نگرش‌های ناکارآمد و راهبردهای مقابله‌ای در افراد دارای فشارخون اساسی با افراد عادی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد روانشناسی عمومی، دانشگاه تبریز.
- بخشانی، ن. (۱۳۸۷). اثربخشی درمان شناختی رفتاری بر مبتلایان به اختلال اضطراب. تهران: انجمن روانپزشکی.
- بقال زاده آرای، ع. (۱۳۹۵). بررسی رابطه‌ی نگرش‌ها ناکارآمد و مهارت‌های ارتباطی با اضطراب اجتماعی در دانشجویان دختر و پسر دانشگاه پیام نور آران و بیدگل. کنفرانس ملی دانش و فناوری روانشناسی، علوم تربیتی و جامع روانشناسی ایران.
- بن راضی غابشی، م. (۱۳۸۷). مقایسه‌ی ویژگی‌های شخصیتی و نگرش‌های ناکارآمد اقدام‌کنندگان خودکشی، افراد افسرده (بدون سابقه اقدام به خودکشی) و افراد بهنجار. پایان‌نامه کارشناسی ارشد روانشناسی بالینی، دانشگاه شیراز.
- بیرامی، م. و اقبالی، ع. (۱۳۹۱). تعامل عامل‌های شخصیتی با علائم افسردگی، ناامیدی و افکار خودکشی در بین دانشجویان. *مجله پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تبریز*، ۳۴ (۱)، ۲۸-۳۴.
- پرهیزکار خاجانی، ع؛ دیگان، گ؛ پسندیده، م.م؛ علی پور، ز. و فراهادی، م. (۱۳۹۵). مقایسه میزان استرس بین همسران بیماران سرطانی و همسران عادی. دومین کنفرانس بین‌المللی رویکردهای نوین در علوم انسانی، تهران.
- حاج ایریلو، ش؛ خوشنویس، ا. و قدرتی، س. (۱۳۹۸). تأثیر آموزش خودمراقبتی بر نگرش‌های ناکارآمد زنان داوطلب مربیگری تربیت جنسی کودکان. *آسیب‌شناسی، مشاوره و غنی‌سازی خانواده*، ۵ (پیاپی ۹)، ۷۷-۹۰.
- خسروی، م. و بیگدلی، ا. (۱۳۸۷). رابطه ویژگی‌های شخصیتی با اضطراب امتحان در دانشجویان. *مجله علوم رفتاری*، ۲ (۱)، ۱۳-۲۴.
- خضری مقدم، ن؛ قربانی، ن؛ بهرامی احسان، ه. و رستمی، ر. (۱۳۹۱). اثربخشی گروه درمانی بر کاهش علائم روان‌شناختی بیماران ام‌اس. *مجله روانشناسی بالینی*، ۴ (پیاپی ۱۳)، ۱۳-۲۲.
- سادوک، ب. ج. و سادوک، و. آ. (۲۰۰۷). ترجمه نصرت‌الله پورافکاری. (۱۳۹۲). خلاصه روانپزشکی: علوم رفتاری- روانپزشکی بالینی. نشر شهرآب صابر، ف؛ موسوی، و. و صالحی، ا. (۱۳۹۳). مقایسه ویژگی‌های شخصیتی و سبک‌های حل مساله در مردان معتاد و غیر معتاد. *فصلنامه علمی-پژوهشی اعتیادپژوهی*، ۵ (۱۹): ۳۹-۵۵.
- طهرانی زاده، م. (۱۳۸۳). بررسی نارساکنش‌وری نگرش دختران فراری و عادی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد روان‌شناسی عمومی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران.
- عبدی، س؛ باباپور خیرالدین، ج. و صادری اسکویی، ا. (۱۳۸۷). رابطه ویژگی‌های شخصیت و سلامت روان شناختی با "توجه آگاهانه به حال" در دانشجویان. *اصول بهداشت روانی*، ۱۰ (۴)، ۲۸۱-۲۸۸.
- غزایی، ب. (۱۳۷۹). اندازه‌گیری برخی الگوهای شناختی در بیماران افسرده و مضطرب. تهران: انجمن روانپزشکی.
- فیست، ج. و فیست، گ. (۲۰۰۲). نظریه‌های شخصیت (ویراست هشتم). ترجمه یحیی سیدمحمدی. (۱۳۹۹). نشر روان

لشکری پور، ک؛ مقتدری، ع؛ سجادی، ع. و فقیهی نیا، م. (۱۳۸۷). بررسی شیوع افسردگی پس از سکنه مغزی و ارتباط آن با میزان ناتوانی و محل ضایعه مغزی. *اصول بهداشت روانی*، (پیاپی ۳۹)، ۱۹۱-۱۹۷.  
 موسی رضایی، ا؛ خالدی، ف؛ خبازی فرد، م؛ مؤمنی قلعه قاسمی، ط؛ کشاورز، م. و خدایی، م. (۱۳۹۴). نگرش‌های ناکارآمد و ارتباط آن با استرس، اضطراب و افسردگی در مبتلایان به سرطان پستان. *مجله تحقیقات نظام سلامت*، ۱۱ (۱)، ۶۸-۷۶.  
 موسی زاده، ا. و حاجی علیزاده، ک. (۱۳۹۶). پیش‌بینی افسردگی براساس نگرش‌های ناکارآمد، ویژگی‌های شخصیتی و الگوهای ارتباط خانواده در بیماران مبتلا به صرع. *مجله شفای خاتم*، ۵ (۴)، ۴۷-۵۶.

- Brown, G. P., & Beck, A. T. (2002). Dysfunctional attitudes, perfectionism, and models of vulnerability to depression. *Perfectionism: Theory, research, and treatment*, 231-251.
- Hardie, E., & Tee, M. Y. (2007). Excessive internet use: The role of personality; loneliness and social support networks in internet addiction. *Australian Journal of Emerging Technologies & Society*, 5(1), 34-44.
- Lazarus, S., & Folkman, S. (1984). *Stress appraisal and coping*, New York: Springer.
- McCrae, R. R., & Terracciano, A. (2005). 78 Members of the Personality Profiles of Cultures Project: Universal features of personality traits from the observer's perspective: Data from 50 cultures. *J Person Soc Psychol*, 88, 547-561.
- Mehrabian, T., & Arendan, O. (2013). The relationship between personality traits and emotional intelligence with life satisfaction among female and male students living in dorms of Shahid Chamran University (master's thesis) Shahid Chamran University, Ahvaz.
- Parks-Leduc, L., Feldman, G., & Bardi, A. (2014). Personality Traits and Personal Values: A Meta-Analysis. *Personality and Social Psychology Review*
- Ramírez-Correa, P., Grandón, E. E., Alfaro-Pérez, J., & Painén-Aravena, G. (2019). Personality types as moderators of the acceptance of information technologies in organizations: A multi-group analysis in PLS-SEM. *Sustainability*, 11(14), 3987.
- Tilwer, R. M. (2012). Pathological gambling and five factor model of personality. *Personality and individual differences*, 43(17), 873-80.
- Wiedemann, K. (2015). Anxiety and Anxiety Disorders [Internet]. Second Edi. Vol. 1, *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*.